

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ઉમરાવ

વિરુદ્ધ

હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય

મે ૧૨, ૨૦૦૬

[એસ.બી. સિન્હા અને પી.પી. નાઓલેકર, ન્યાયમૂર્તિઓ]

પીનલ કોડ-કલમો ૧૪૮ અને ૩૦૨-સામાન્ય હેતુ સાથે હત્યા-ટ્યુબવેલ પરથી ઇલેક્ટ્રિક મોટર હટાવવા બાબતે ઝઘડો-કેટલાક આરોપીઓને પણ ઇજાઓ થવી-મૃત્યુ પહેલાં, મરણજનારને હોસ્પિટલમાંથી રજા આપવામાં આવી પરંતુ તે જ દિવસે ફરીથી દાખલ કરવામાં આવ્યા, અને ઓપરેશન કર્યા બાદ તેઓ અવસાન પામ્યા-ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આરોપીઓની દોષસિદ્ધિ-હાઇકોર્ટે એવું ઠેરવ્યું કે આરોપીઓનો સામાન્ય ઇરાદો નહોતો અને તેઓને નિર્દોષ જાહેર કર્યા કારણ કે આરોપીઓની ઇજાઓ અંગે કોઈ ખુલાસો આપવામાં આવ્યો ન હતો અને જે ઇજા અંતે જીવલેણ સાબિત થઈ તે મરણજનારને હોસ્પિટલમાંથી રજા આપ્યા બાદ થઈ હતી-તેની યોગ્યતા-ઠેરવ્યું કે-સ્વબચાવનો બચાવ લેવામાં આવ્યો હોવાથી અને આરોપીઓનું સંસ્કરણ સાચું હોવાની શક્યતા હોવાથી, તેમના શરીર પરની ઇજાઓ અંગે ખુલાસો આપવો જરૂરી હતો-એ સાબિત થયું હતું કે ઇલેક્ટ્રિક મોટર એક આરોપીની માલિકીની હતી અને ફરિયાદપક્ષે તેના પર ખોટો દાવો કર્યો હતો, અને જો તેઓ પક્ષકારોની સંયુક્ત માલિકીના કૂવામાંથી તેને હટાવી રહ્યા હોય તો તેઓએ કોઈ ગુનો કર્યો હોવાનું કહી શકાય નહીં-આરોપીઓનો મરણજનારનું મૃત્યુ નીપજાવવાનો કોઈ સામાન્ય હેતુ નહોતો-ડોક્ટરના પુરાવા એ બાબતની સંભાવના દર્શાવતા હતા કે હોસ્પિટલમાંથી રજા આપ્યા બાદ મરણજનારને માથામાં ઇજા થઈ હોવાની

શક્યતાને નકારી શકાય નહીં, તેથી આરોપીઓને મરણજનારનું મૃત્યુ નીપજાવવા માટે દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં.

અપીલકર્તાએ એફ.આઈ.આર. નોંધાવીને આક્ષેપ કર્યો હતો કે જ્યારે તેઓ તેમના પુત્ર (મરણજનાર) સાથે તેમના ભાઈ 'આર' ની માલિકીના ડ્યુબવેલ પર ગયા હતા, ત્યારે તેઓએ જોયું કે આરોપી વ્યક્તિઓ ત્યાંથી ઇલેક્ટ્રિક મોટર હટાવી રહ્યા હતા. તેઓએ આરોપી વ્યક્તિઓને તેમ ન કરવા માટે કહેતા, પક્ષકારો વચ્ચે ઝઘડો શરૂ થયો. કેટલાક સામાવાળાઓને પણ ઇજાઓ થઈ હતી. તેમના પુત્રને સિવિલ હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. તેને સદર હોસ્પિટલમાંથી રજા આપવામાં આવી હતી પરંતુ તે જ દિવસે તેને ફરીથી હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. ડોક્ટર, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ દ્વારા તેનું ઓપરેશન કરવામાં આવ્યું હતું અને ત્યારબાદ તેનું અવસાન થયું હતું. આરોપીઓ, સામાવાળા નં. ૨ થી ૬ સામે વિવિધ ગુનાઓ કરવાના આક્ષેપ હેઠળ ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવી હતી, અને ત્યારબાદ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા તેઓને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૨/૧૪૮ હેઠળ મરણજનારનું મૃત્યુ નીપજાવવા બદલ તેઓને આજીવન કેદની સજા અને દંડ ફટકારવામાં આવ્યો હતો, અને વધુમાં 'આર' ની હત્યાના પ્રયાસ માટે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૭/૧૪૮ હેઠળ ચાર વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. તેઓને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮ હેઠળ પણ દોષિત ઠેરવી સજા કરવામાં આવી હતી.

સામાવાળાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલ પર, હાઈકોર્ટે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮/૧૪૮, ૩૦૭/૧૪૮ અને ૩૦૨/૧૪૮ હેઠળ સામાવાળાઓની દોષસિદ્ધિ રદ કરી હતી. એવું જાણવા મળ્યું હતું કે કેટલાક સામાવાળાઓના શરીર પરની ઇજાઓ અંગે કોઈ ખુલાસો આપવામાં આવ્યો ન હતો. તેથી, એવું તારણ કાઢવામાં આવ્યું હતું કે પક્ષકારો વચ્ચે મુક્ત ઝઘડો (ફ્રી-ફાઈટ) થયો હોવો જોઈએ જેમાં બંને પક્ષના વ્યક્તિઓ ઇજાગ્રસ્ત થયા હતા. એવું પણ ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે જે ઇજા અંતે જીવલેણ સાબિત થઈ તે મરણજનારને સિવિલ હોસ્પિટલમાંથી રજા આપ્યા બાદ, પરંતુ તે જ રાત્રે તેને ફરીથી દાખલ કરવામાં આવે તે પહેલાં થઈ હતી, અને આ ઇજા ઘટનાની તારીખે થઈ શકી ન હોત.

અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે (i) મરણજનાર દાદર પરથી ફરીથી નીચે પડી ગયો હોવાની બચાવપક્ષની વાર્તાને ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય અને પૂરતા કારણો આપીને અસ્વીકાર્ય ગણી છે (ii) 'આર' ના શરીર પર સાત ઇજાઓ મળી આવી હતી અને આમ, એવી શક્યતા હતી કે સદર ઇજાઓ જીવન માટે જોખમી

સાબિત થઈ શકે તેમ હતી (iii) ફરિયાદપક્ષ માટે સામાવાળાઓના શરીર પરની ઈજાઓ અંગે ખુલાસો કરવો જરૂરી નહોતો.

સામાવાળાઓએ દલીલ કરી હતી કે મરણજનાર તેમજ અપીલકર્તા અને 'આર' પર કરવામાં આવેલી ઈજાઓ તેમના સ્વબચાવના અધિકારના પ્રયોગમાં કરવામાં આવી હતી.

અપીલો ફગાવી દેતાં, કોર્ટે

ઠેરવેલ કે: ૧. તમામ સંજોગોમાં આરોપીના શરીર પરની ઈજાઓ અંગે ફરિયાદપક્ષ માટે ખુલાસો કરવો જરૂરી ન હોઈ શકે, પરંતુ, એ સુસ્થાપિત કાયદો છે કે જ્યારે સ્વબચાવનો બચાવ લેવામાં આવે છે અને અદાલતનો એવો અભિપ્રાય હોય કે આરોપી વ્યક્તિઓનું સંસ્કરણ સાચું હોઈ શકે છે, ત્યારે આરોપીના શરીર પરની ઈજાઓના ખુલાસાને ગોણ ન ગણી શકાય અથવા તેને સરળતાથી અવગણી શકાય નહીં.

૨. સામાવાળાઓએ કોઈ સામાન્ય ઈરાદો રાખ્યો ન હતો તેવા હાઈકોર્ટના તારણોમાં કોઈ કાનૂની ક્ષતિ હોવાનું કહી શકાય નહીં. બંને પક્ષોએ સામાવાળા પક્ષના સભ્યોને ઈજાઓ પહોંચાડી હતી તે હકીકત વિવાદમાં નથી. ફૂવો સામાવાળાની જમીન પર આવેલો હતો તે હકીકત પણ વિવાદમાં નથી. હકીકત તરીકે એવું જાણવા મળ્યું છે કે ફૂવામાં બેસાડવામાં આવેલી ઇલેક્ટ્રિક મોટર સામાવાળાઓમાંના એકની માલિકીની હતી. ફરિયાદપક્ષે તેના પર ખોટો દાવો કર્યો હતો. આવી પરિસ્થિતિમાં, સામાવાળાઓ જો તેમના દ્વારા બેસાડવામાં આવેલી મોટરને ફૂવામાંથી હટાવી રહ્યા હોય, જે ફૂવો પક્ષકારોની સંયુક્ત માલિકીનો હોવાનું કહેવાય છે, તો તેઓએ કોઈ ગુનો કર્યો હોવાનું કહી શકાય નહીં. બીજી બાજુ, જો બચાવપક્ષના સંસ્કરણને સ્વીકારવામાં આવે, તો અપીલકર્તા અને અન્ય સાક્ષીઓનો સદર મોટર પર કોઈ અધિકાર ન હોવાથી, તેઓ તેને ફૂવામાંથી હટાવી શક્યા ન હોત. ગમે તે દ્રષ્ટિકોણથી જોવામાં આવે, વિવાદ ફૂવામાંથી મોટર હટાવવા અંગેનો હતો. આથી, સામાવાળાઓનો મરણજનારનું મૃત્યુ નીપજાવવાનો અથવા 'આર' ની હત્યાનો પ્રયાસ કરવાનો કોઈ સામાન્ય હેતુ નહોતો તેવા તારણ પર પહોંચવામાં હાઈકોર્ટે કોઈ ભૂલ કરી હોવાનું કહી શકાય નહીં. જો બે દ્રષ્ટિકોણ શક્ય હોય, તો અપીલ અદાલતે નીચેની અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છુટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી અને ખાસ કરીને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ ના પુરાવાઓની તપાસ કરતાં, હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવાયેલો દ્રષ્ટિકોણ એક સંભવિત દ્રષ્ટિકોણ છે.

૩. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮, ડોક્ટરે તેમની જુબાનીમાં જણાવ્યું હતું કે ૨૫.૯.૧૯૯૨ ના રોજ સવારે ૮ વાગ્યે રજા આપ્યા બાદ અને તે જ દિવસે રાત્રે ૯

વાગ્દે સિવિલ હોસ્પિટલમાં ફરીથી દાખલ કરવામાં આવ્યા તે પહેલાં મરણજનારને માથામાં ઈજા થઈ હોવાની શક્યતાને નકારી શકાય નહીં. ફરિયાદપક્ષ દ્વારા તેમની પુનઃતપાસ કરવામાં આવતા ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ એ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું કે માથામાં ઈજા હોવાથી, તેઓ વિગતોમાં ગયા ન હતા. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ ના પુરાવા, જેના પર ટ્રાયલ જજે અન્ય બાબતોની સાથે આધાર રાખ્યો હતો, તે એ હકીકત તરફ સંકેત કરે છે કે સદર મરણજનારને હોસ્પિટલમાંથી રજા આપ્યા બાદ માથામાં ઈજા થઈ હોવાની શક્યતાને નકારી શકાય નહીં. તે વિવાદમાં નથી કે જ્યારે મરણજનારને ૧ **context**.૯.૧૯૯૨ ના રોજ હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવ્યો ત્યારે તેના માથાનો એક્સ-રે લેવામાં આવ્યો હતો પરંતુ આવી કોઈ ઈજા મળી આવી નહોતી. ફરિયાદપક્ષ દ્વારા ત્યારબાદ આપવામાં આવેલો ખુલાસો કે એક્સ-રે મશીનમાં નાનું ફ્રેક્ચર કદાચ ન દેખાયું હોય, તે માત્ર અનુમાન અને અટકળની બાબત છે. મરણજનારનું ઓપરેશન કરનાર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ એ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે ફ્રેક્ચર નોંધપાત્ર (મોટું) હતું. ડોક્ટરના જણાવ્યા મુજબ પણ આવું ફ્રેક્ચર મરણજનારને હોસ્પિટલમાંથી રજા આપ્યા બાદ થયું હોઈ શકે છે.

ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૮૭/૧૯૯૯.

ચંદીગઢ ખાતે પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૬૬૧-ડીબી/૧૯૯૫ (ક્રિમિનલ સાઈડ) માં તારીખ ૪.૭.૧૯૯૭ ના અંતિમ ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

સાથે

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૮૮/૧૯૯૯ .

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૮૭/ ૧૯૯૯ માં અપીલકર્તા તરફે આર.કે. કપૂર, એમ.કે. વર્મા, એસ.એસ. યાદવ, ગોવિંદ કૌશિક અને અનીસ અહેમદ, એડવોકેટ્સ અને ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૮૮/૧૯૯૯ માં અપીલકર્તા તરફે

તેમજ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૮૭/ ૧૯૯૯ માં સામાવાળા તરફે ડો. ગજિન્દર ચૌહાણ અને ટી.વી. જ્યોર્જ, એડવોકેટ્સ.

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૮૭ અને ૧૩૮૮/૧૯૯૯ માં સામાવાળા તરફે અનૂપ જી. ચૌધરી, સીનિયર એડવોકેડ, રુષિ મલ્હોત્રા અને પ્રેમ મલ્હોત્રા, એડવોકેટ્સ તેમની સાથે.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ એસ.બી. સિન્હા દ્વારા આપવામાં આવ્યો:

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૮૭/૧૯૯૯ માં આપણી સમક્ષ રહેલા અપીલકર્તા એ તારીખ ૧૭.૯.૧૯૯૨ ના રોજ નારનૌલ તાલુકાના નારનૌલ પોલીસ સ્ટેશનમાં નોંધાયેલી પ્રથમ માહિતી અહેવાલ (એફ.આઈ.આર.) નંબર ૩૮૬ ના પ્રથમ માહિતી આપનાર છે, જે તે દિવસે સવારે આશરે ૬/૬.૩૦ વાગ્યે બનેલી એક ઘટનાના સંબંધમાં છે જેમાં ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૮૭/૧૯૯૯ ના સામાવાળા નં. ૨ થી ૬, તેમજ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૩૮૮/૧૯૯૯ ના સામાવાળાઓને, એક રામ દયાલ સાથે, ભારતીય દંડ સંહિતા ('આઈ.પી.સી.') ની કલમ ૧૪૮, ૩૦૨/૧૪૯, ૦૭/૧૪૯, ૩૨૫/૧૪૯ અને ૫૦૬/૧૪૯ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કરવાના આક્ષેપ બદલ આરોપી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. સદર એફ.આઈ.આર. માં, અહીંના

અપીલકર્તા ઉમરાવ દ્વારા એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે સદર સમયે એટલે કે સવારે ૬/૬.૩૦ વાગ્યે તેઓ તેમના પુત્ર રાજેન્દ્ર અને તેમના ભાઈ સાથે તેમના ભાઈ રેવતીની માલિકીના ટ્યુબવેલ પર ગયા હતા. તેઓએ જોયું કે આરોપી વ્યક્તિઓ ત્યાંથી ઇલેક્ટ્રિક મોટર હટાવી રહ્યા હતા. તેઓએ આરોપી વ્યક્તિઓને તેમ ન કરવા માટે કહેતા, યાદ રામે તેના હાથમાં રહેલી "કસ્સી" (કોદાળી/પાવડો) ની પાછળની બાજુથી રાજેન્દ્ર (મૃતક) ના માથા પર ઘા માર્યો. રાજેન્દ્ર અપીલકર્તાનો પુત્ર છે. તેણે સદર "કસ્સી" થી મરણજનારના માથા પર વધુ એક ઘા માર્યો, જેથી તેઓ નીચે પડી ગયા. આરોપી-સામાવાળા નં. ૨-બાબુ લાલ અને સામાવાળા નં. ૩-રામ સ્વરૂપે પણ અનુક્રમે "જેલી" (ત્રિશૂળ જેવું સાધન) અને "લાઠી" થી મરણજનારની કમર અને ખભાની પાછળના ભાગે કેટલાક ઘા માર્યા. સામાવાળા નં. ૫-ગોલુ રામે માથા પર એક ઇજા પહોંચાડી જ્યારે સામાવાળા નં. ૬-રામજી લાલે લાઠીના કેટલાક ઘા મારીને અપીલકર્તા-ઉમરાવની ડાબી કોણી પર એક ઇજા અને ડાબી પાંસળી પર બીજી ઇજા પહોંચાડી. યાદ રામે ફરીથી "કસ્સી" ની પાછળની બાજુથી રેવતીની જમણી પાંસળી પર ઘા માર્યો. રામ દયાલે રેવતીની કમર પર અને બંને હાથ પર એક-એક ઇજા પહોંચાડી.

એ વિવાદિત નથી કે કેટલાક સામાવાળાઓને પણ ઇજાઓ થઈ હતી. રાજેન્દ્ર (મૃતક) ને ૧૭.૯.૧૯૯૨ ના રોજ સિવિલ હોસ્પિટલ, નારનૌલ ખાતે

દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. તેને ૨૫.૯.૧૯૯૨ ના રોજ સવારે આશરે ૮ વાગ્યે સદર હોસ્પિટલમાંથી રજા આપવામાં આવી હતી. તેને તે જ દિવસે ફરીથી હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. ૨૮.૯.૧૯૯૨ ના રોજ રાત્રે આશરે ૯.૨૫ વાગ્યે ડો. સંજીવ દુઆ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮) દ્વારા તેનું ઓપરેશન કરવામાં આવ્યું હતું. રાજેન્દ્રનું ૩૦.૯.૧૯૯૨ ના રોજ અવસાન થયું હતું.

મરણજનારને હોસ્પિટલમાં દાખલ કર્યા પછી, નારનૌલ પોલીસ સ્ટેશનમાં એક માહિતી મોકલવામાં આવી હતી, જેના પર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧૨-અનીશી લાલ, હેડ કોન્સ્ટેબલે હોસ્પિટલની મુલાકાત લીધી અને બપોરે આશરે ૨.૩૦ વાગ્યે અપીલકર્તાનું નિવેદન નોંધ્યું. સદર નિવેદનના આધારે તે જ દિવસે બપોરે ૨.૪૦ વાગ્યે એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવી હતી.

સદર રાજેન્દ્રના મૃત્યુ અંગે સામાવાળાઓનો બચાવ એવો હતો કે ૨૫.૯.૧૯૯૨ ના રોજ હોસ્પિટલમાંથી રજા આપ્યા બાદ, તે સાંજે આશરે ૭.૧૫ વાગ્યે તેના ઘરના દાદર પરથી નીચે પડી ગયો હતો જેના પરિણામે તેને માથામાં ઈજાઓ થઈ હતી જે તેના મૃત્યુ તરફ દોરી ગઈ હતી.

આરોપી વ્યક્તિઓ, અહીંના સામાવાળા નં. ૨ થી ૬, સદર રામ દયાલ સાથે સદર ગુનાઓ કરવાના આક્ષેપ બદલ ટ્રાયલ પર મૂકાયા હતા. એડિશનલ

સેશન્સ જજ, નારનૌલે, તારીખ ૩૦.૧૧.૧૯૯૫ ના તેમના ચુકાદા દ્વારા તેઓને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮, ૩૦૨/૧૪૯, ૩૦૭/૧૪૯ અને ૩૨૫/૧૪૯ હેઠળના ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવ્યા હતા, પરંતુ, તેઓને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૬/૧૪૯ હેઠળના આરોપોમાંથી નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા. વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે રામ દયાલની ઉંમરને ધ્યાનમાં રાખીને તેમને નિર્દોષ જાહેર કરતો ચુકાદો પસાર કર્યો હતો.

રાજેન્દ્રનું મૃત્યુ નીપજાવવા બદલ, આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૨/૧૪૯ હેઠળ અહીંના સામાવાળા નં. ૨ થી ૬ ને આજીવન કેદની સજા અને રૂ. ૨૦૦૦/- નો દંડ ફટકારવામાં આવ્યો હતો. રેવતીની હત્યાના પ્રયાસ માટે તેઓને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૭/૧૪૯ હેઠળ ચાર વર્ષની સખત કેદની સજા અને અહીંના અપીલકર્તાને ગંભીર ઇજા પહોંચાડવા બદલ બે વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. તેઓને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮ હેઠળ પણ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા અને છ મહિનાની સખત કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. દંડ ન ભરવાના કિસ્સામાં, આરોપીઓએ વધુ એક વર્ષની સખત કેદ ભોગવવાની હતી. જો કે, તમામ સજાઓ સાથે ચલાવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે, દોષસિદ્ધિ અને સજાનો ચુકાદો નોંધતી વખતે, અહીંના અપીલકર્તા (જેમની ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૯ તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી) અને એક હર ધ્યાન (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી

૧૦) ના પુરાવા પર આધાર રાખ્યો હતો જેઓ ઘટનાના પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ હતા. વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે એ પણ નોંધ્યું હતું કે મૃતકને મૃત્યુ પહેલાં નીચે મુજબની ઇજાઓ થઈ હતી:

"૧. જમણા પેરિએટલ ટેમ્પોરલ ભાગ પર ૮.૩ x ૧ સેમી નો એક ફાટેલો ઘા (લેસરેટેડ વૂન્ડ). હાડકા સુધી ઊંડો. કિનારીઓ અનિયમિત અને કચડાયેલી (contused) હતી.

૨. ડાબા પેરિએટલ ભાગ પર ૩ x ૧ સેમી નો એક ફાટેલો ઘા. સાફ કરવા પર તેમાંથી લોહી નીકળતું હતું.

૩. ડાબા ખભા પર ૩ x ૧ સેમી નો એક ફાટેલો ઘા. તે સ્નાયુ સુધી ઊંડો હતો અને તેના અનુસંધાનમાં ૩ સેમી કદનું છોલાણ (abrasion) હતું.

૪. ડાબા ખભા પર તેની બાજુના ભાગમાં ૫ x ૧.૫ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ગુમડું/ચકામું (contusion). સોજો હાજર હતો.

૫. ડાબા સ્કેપ્યુલર (સ્કંધાસ્થિ) ભાગ પર, ઇજા નં. ૪ થી ૪ સેમી દૂર ૮ x ૧.૫ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું.

૬. ડાબા સ્કેપ્યુલર ભાગ પર ૧.૨ x .૫ સેમી થી ૧ x ૧ સેમી કદના સંખ્યાબંધ એટલે કે પાંચ છોલાણો. નીકળેલું લોહી ગંઠાઈ ગયું હતું.

૭. ડાબા સ્કેપ્યુલર ભાગ પર, ઇજા નં. ૫ થી ૫ સેમી દૂર ૧૦ x ૧.૫ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું.

૮. ડાબા સ્કેપ્યુલર ભાગ પર ૧૫ x ૧.૫ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું.

૯. છાતીની ડાબી બાજુએ, ઇજા નં. ૮ થી ૪ સેમી દૂર ૨૦ x ૧.૫ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું.

૧૦. જમણા સ્કેપ્યુલર ભાગ પર ૧૪ x ૧.૫ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું.

૧૧. જમણી કમર પર ૧૩ x ૧.૫ સેમી નું લાલાશ પડતું ચકામું, સોજો હાજર હતો."

ટ્રાયલ જજે વધુમાં નોંધ્યું કે અપીલકર્તા અને સદર રેવતીને તેમના શરીર પર નીચે મુજબની ઇજાઓ થઈ હતી:

"અપીલકર્તા-ઉમરાવને થયેલી ઇજાઓ:

૧. ડાબા આગળના પેરિએટલ ભાગ પર ૩ x ૧ સેમી નો એક ફાટેલો ઘા. તે હાડકા સુધી ઊંડો હતો. કિનારીઓ અનિયમિત અને કચડાયેલી હતી.

૨. ડાબા સ્કેપ્યુલર ભાગ પર ૧.૫ x ૧ સેમી નો એક ફાટેલો ઘા. તેમાં નીચેની તરફ ઇજાના અનુસંધાનમાં ૭ x ૩ સેમી નું છોલાણ હતું.

૩. ડાબા હાથ પર ૫ x ૩ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું. મેટાકાર્પલ ભાગ પર સોજો હાજર હતો.

જ. છાતીના નીચેના અડધા ભાગમાં લાલાશ સાથે છાતીની ડાબી બાજુએ દુખાવાની ફરિયાદ.

પ. ડાબી કોણી પર ૨ x ૨ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું."

"રેવતીને થયેલી ઈજાઓ:

૧. છાતીની ડાબી બાજુએ ૧૪ x ૧ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું. તે સ્કેપ્યુલર ભાગ પર પણ હાજર હતું. સોજો હાજર હતો.

૨. સ્કેપ્યુલારની જમણી બાજુએ ૬ સેમી x ૧.૫ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું.

૩. ડાબી કમરના ભાગ પર ૬ x ૧ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું. સોજો હાજર હતો.

જ. જમણી કમર પર ૮ x ૨ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું. સોજો હાજર હતો.

પ. છાતીની જમણી બાજુએ બાહ્ય ભાગ પર ૬ x ૨ સેમી નું એક લાલાશ પડતું ચકામું. પાંસળીઓ માટે એક્સ-રેની સલાહ આપવામાં આવી હતી.

૬. ડાબા અગ્રબાહુની મધ્ય બાજુએ ૧૦ x .૫ સેમી નું છોલાણ.

૭. જમણી મધ્યમ આંગળીની પાછળની બાજુએ ૧ x .૫ સેમી નું એક છોલાણ."

અહીંના સામાવાળાઓ દ્વારા સદર દોષસિદ્ધિ અને સજાના ચુકાદા સામે અપીલ પસંદ કરવામાં આવતા, હાઈકોર્ટે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮/૧૪૯, ૩૦૭/૧૪૯ અને ૩૦૨/૧૪૯ હેઠળ સામાવાળાઓની દોષસિદ્ધિ રદ કરી હતી. હાઈકોર્ટે, જોકે, રામજી લાલને અપીલકર્તાને ગંભીર અને અન્ય ઇજાઓ પહોંચાડવા બદલ દોષિત ઠેરવ્યા અને તેમને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૨૫ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે એક વર્ષની સખત કેદ અને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૨૬ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે બે વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારી. હાઈકોર્ટે વધુમાં ગોલુ રામને અપીલકર્તાને ઇજાઓ પહોંચાડવા બદલ દોષિત ઠેરવ્યા અને તેમને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૨૫ હેઠળના ગુના માટે એક વર્ષની સખત કેદ અને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૨૬ હેઠળના ગુના માટે બે વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારી, બાબુ લાલ અને રામ સ્વરૂપને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૨૬ હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે બે વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી.

હાઈકોર્ટે કલમ ૧૪૮, ૩૨૫/૧૪૯, ૩૦૭/૧૪૯ અને ૩૦૨/૧૪૯ હેઠળ યાદ રામની દોષસિદ્ધિ અને સજા રદ કરી હતી અને રાજેન્દ્રના માથા પર ઇજા પહોંચાડવા બદલ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૪ ભાગ-૨ હેઠળ પાંચ વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારી હતી અને રૂ. ૫૦૦૦/- નો દંડ ભરવાનો આદેશ કર્યો હતો, જેના કિસ્સામાં વધુ એક વર્ષની સખત કેદ ભોગવવાની રહેશે

અને રેવતીને ગંભીર ઈજા પહોંચાડવા બદલ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૨૬ હેઠળ બે વર્ષની સજા કેદની સજા પણ ફટકારી હતી. એવો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે આરોપી-ચાદ રામ દ્વારા જમા કરાવવામાં આવનાર રૂ. ૫,૦૦૦/- ના દંડની રકમમાંથી રૂ. ૧,૦૦૦/- રેવતીને વળતર તરીકે ચૂકવવામાં આવે અને બાકીના રૂ. ૪,૦૦૦/- અહીંના અપીલકર્તાને ચૂકવવામાં આવે.

હાઈકોર્ટે તેના ચુકાદામાં અભિપ્રાય આપ્યો કે અપીલકર્તાનો એવો દાવો કે તેમણે અને રામજી લાલે ફૂવો ખોદ્યો હતો તે પોલીસ સમક્ષના તેમના નિવેદન પરથી સાબિત થતો નથી. ફૂવામાં ઇલેક્ટ્રિક મોટર તેમણે બેસાડી હતી તેવું તેમનું નિવેદન પણ સાચું જણાતું નથી.

સામાવાળાઓના બચાવ અંગે એવું હતું કે સદર ફૂવો તેઓએ પોતાની જમીનમાં ખોદ્યો હતો અને રામ દયાલ હતા જેમણે સદર મોટર બેસાડી હતી અને વીજ જોડાણ મેળવ્યું હતું. ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ, બચાવપક્ષના સાક્ષીઓની પણ તપાસ કરવામાં આવી હતી એ દર્શાવવા માટે કે પ્રશ્નાર્થ મોટરના સંબંધમાં વીજ જોડાણ રામ દયાલ દ્વારા મેળવવામાં આવ્યું હતું. બચાવપક્ષે, જો કે, એવી દલીલ કરી હતી કે વાસ્તવમાં તે ફરિયાદી અને અન્ય સાક્ષીઓ હતા જેઓ ફૂવામાંથી ઇલેક્ટ્રિક મોટર હટાવી રહ્યા હતા અને જ્યારે તેઓએ તેમને તેમ કરતા અટકાવ્યા ત્યારે તેમના પર હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. એવું તારણ કાઢવામાં આવ્યું હતું

કે જે તારીખે આરોપી બાબુ લાલ, રામ સ્વરૂપ અને યાદ રામને ખબર પડી કે અહીંના અપીલકર્તા અને અન્ય લોકો મોટર હટાવી રહ્યા છે, તેઓ ઘટનાસ્થળે આવ્યા અને તેઓને તેમ ન કરવા કહ્યું. પરંતુ, તેઓએ તેના પર કોઈ ધ્યાન આપ્યું નહીં એટલું જ નહીં, પરંતુ બાબુ લાલ, રામ સ્વરૂપ અને યાદ રામ પર હુમલો કર્યો અને ઇજાઓ પહોંચાડી, જેમણે પોતાના સ્વબચાવના અધિકારના પ્રયોગમાં ફરિયાદપક્ષને કેટલીક ઇજાઓ પહોંચાડી હતી.

હાઈકોર્ટે નોંધ્યું:

"રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવા પરથી, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે આ ઘટના આ બંને પક્ષો વચ્ચેના અચાનક ઝઘડાનું પરિણામ હોવી જોઈએ, અને તે અગાઉથી આયોજિત ઘટના નહોતી, કારણ કે, ખુદ એફ.આઈ.આર. માં પણ જણાવાયું છે કે જ્યારે ફરિયાદી પક્ષે આરોપીઓને અટકાવ્યા ત્યારે આરોપી બાબુ લાલે જેલી લીધી, આરોપી યાદ રામે કસ્ટી લીધી અને અન્ય આરોપીઓએ એક-એક લાઠી લીધી અને તેમના (ફરિયાદી પક્ષ) પર હુમલો કર્યો."

હાઈકોર્ટે અભિપ્રાય આપ્યો કે તે ફરિયાદી પક્ષ હતો જે રામજી લાલની જમીન પર આવ્યો હતો જ્યાં કૂવો આવેલો હતો, જે બંને પક્ષોનો સંયુક્ત કૂવો હતો. હાઈકોર્ટેનો એવો પણ અભિપ્રાય હતો કે અપીલકર્તા તેમના ભાઈ રેવતી અને તેમના પુત્ર સાથે કોઈ ખાસ હેતુ વિના ખેતરોમાં ગયા હતા અને તેથી

સામાવાળાઓએ રાજેન્દ્રને જાનથી મારી નાખવાના અને ફરિયાદી-ઉમરાવ તથા રેવતીને ઇજાઓ પહોંચાડવાના હેતુથી ગેરકાયદેસર મંડળી રચી હોવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી. એવું ઠેરવવામાં આવ્યું:

".....આ દેખીતી રીતે એટલા માટે છે કારણ કે આરોપી-રામજી લાલ તે સમયે આ વ્યક્તિઓ ઘટનાસ્થળે આવે તેવી અપેક્ષા રાખી શક્યા ન હોત. પુરાવા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આરોપી રામ દયાલે ૩.૯.૧૯૯૨ ના રોજ એટલે કે ઘટનાની તારીખના થોડા દિવસો પહેલાં જ મોટર માટે વીજ જોડાણ મેળવ્યું હતું, જ્યારે નવેમ્બર ૧૯૯૧ માં જ રેવતીના નામે રહેલું સર્વિસ કનેક્શન કાપી નાખવામાં આવ્યું હતું. તેથી, એ જોવામાં આવે છે કે રામ દયાલ દ્વારા બેસાડવામાં આવેલી મોટરના સંબંધમાં પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદો ઊભા થયા હતા. સ્વાભાવિક રીતે, આરોપી પક્ષ રામ દયાલ અથવા રેવતીની મોટર હટાવશે નહીં. ફરિયાદી પક્ષ વ્યથિત થયો હોવો જોઈએ કારણ કે રામ દયાલે મોટર બેસાડી હતી અને અલગ સર્વિસ કનેક્શન પણ મેળવ્યું હતું, જ્યારે તેઓ મોટરનો ઉપયોગ કરવા સક્ષમ નહોતા અને આના કારણે, કોઈ પૂર્વ-આયોજિત યોજના વિના બંને પક્ષો વચ્ચે અચાનક ઝઘડો થયો હોવો જોઈએ, જેમાં બંને પક્ષોને ઇજાઓ થઈ હતી."

વધુમાં એવું જાણવા મળ્યું હતું કે સામાવાળા-બાબુ લાલ, રામ સ્વરૂપ અને યાદ રામના શરીર પરની ઇજાઓ અંગે કોઈ ખુલાસો આપવામાં આવ્યો ન હતો. તેથી, તે એવા તારણ પર આવ્યું કે પક્ષકારો વચ્ચે મુક્ત ઝઘડો થયો હોવો જોઈએ જેમાં બંને પક્ષના વ્યક્તિઓ ઇજાગ્રસ્ત થયા હતા.

એવું તારણ કાઢવામાં આવ્યું:

"આ સંજોગો દર્શાવે છે કે ફરિયાદપક્ષની આ દલીલ સ્વીકારી શકાય નહીં કે આરોપીઓએ રાજેન્દ્રને જાનથી મારી નાખવાના અને ઉમરાવ તથા રેવતીને ઇજાઓ પહોંચાડવાના સામાન્ય હેતુ સાથે ગેરકાયદેસર મંડળી રચી હતી."

ઉપરોક્ત આધાર પર હાઈકોર્ટે અહીંના સામાવાળાઓ દ્વારા ભજવવામાં આવેલી વ્યક્તિગત ભૂમિકાઓ ધ્યાનમાં લીધી. તેણે એ પ્રશ્ન પર પણ વિચાર કર્યો કે શું રાજેન્દ્રનું મૃત્યુ સામાવાળાઓ દ્વારા પહોંચાડવામાં આવેલી ઇજાઓના પરિણામે થયું હતું કે બચાવપક્ષનું સંસ્કરણ સાચું હતું.

હાઈકોર્ટે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું વિશ્લેષણ કરીને એવું તારણ કાઢ્યું કે જ્યારે રાજેન્દ્રને ૧૭.૯.૧૯૯૨ ના રોજ હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવ્યો ત્યારે તેના માથામાં કોઈ ફ્રેક્ચર જોવા મળ્યું નહોતું. તેની સારવાર દરમિયાન તેની સ્થિતિ સામાન્ય હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું. તેની સ્થિતિમાં કોઈ અસાધારણતા

જોવા મળી નહોતી, પરંતુ જ્યારે તેને ૨૫.૯.૧૯૯૨ ની સાંજે ફરીથી દાખલ કરવામાં આવ્યો, ત્યારે તેણે ખોરાક લીધા પછી ઉલટી થવાનો ઇતિહાસ દર્શાવ્યો હોવાનું જણાવાયું હતું. હોસ્પિટલમાં દાખલ કરતી વખતે પણ તે ઉલટી કરતો જોવા મળ્યો હતો. તે બેભાન/ભ્રમિત સ્થિતિમાં જોવા મળ્યો હતો. તે દિવસે તેને હોસ્પિટલમાં લાવવામાં આવ્યા બાદ, એક્સ-રે લેવામાં આવ્યો અને તેના માથા પર ૩ સેમી x ૦.૪ સેમી કદનું ફ્રેક્ચર મળી આવ્યું. સી.ટી. સ્કેન તપાસમાં એવું પણ બહાર આવ્યું કે મગજની અંદર મોટું હેમેટોમા (લોહીનો ગંઠાવ) હતું.

હાઈકોર્ટે નોંધ્યું:

".....ડૉ. સંજીવ દુઆ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮) ના પુરાવા દર્શાવે છે કે સી.ટી. સ્કેન રિપોર્ટ મુજબ મગજની અંદર ખૂબ જ મોટું હેમેટોમા જોવા મળ્યું હતું અને મગજમાં લોહીનો મોટો સંગ્રહ પણ હતો. તેમણે ખાસ જણાવ્યું કે આવી ઈજા થયા પછી દર્દી સભાન રહે તે અસામાન્ય છે. તેથી, જો ૧૭-૯-૧૯૯૨ ના રોજ જ રાજેન્દ્રના માથા પર આવી ઈજા થઈ હોત જે ઉપરોક્ત પરિણામો તરફ દોરી જાય, તો તે અસંભવિત છે કે તે ૧૭-૯-૧૯૯૨ થી ૨૫-૯-૧૯૯૨ સુધીના સમગ્ર સમયગાળા દરમિયાન સભાન રહી શક્યો હોત જ્યારે તેને તેનામાં કોઈ અસાધારણતા ન જણાતા રજા આપવામાં આવી હતી."

ફરિયાદપક્ષ દ્વારા આપવામાં આવેલા ખુલાસા અંગે કે લેવામાં આવેલા એક્સ-રેમાં આવી માથાની ઇજાઓ કદાચ ન મળી આવી હોય અને વધુમાં વિલંબિત ગૂંચવણોને કારણે મૃત્યુ થયું હોઈ શકે છે, હાઈકોર્ટે અભિપ્રાય આપ્યો:

"ઉપરના અમારા તારણોને ધ્યાનમાં લેતાં કે જે ઇજા અંતે જીવલેણ સાબિત થઈ તે રાજેન્દ્રને સિવિલ હોસ્પિટલ, નારનૌલમાંથી રજા આપ્યા પછી પરંતુ તે જ રાત્રે તેને ફરીથી દાખલ કરવામાં આવે તે પહેલાં થઈ હતી, આ ઇજા ઘટનાની તારીખે એટલે કે ૧૭-૯-૧૯૯૨ ના રોજ થઈ શકી ન હોત, આરોપીઓએ રાજેન્દ્રને જાનથી મારી નાખવાના અથવા અન્ય ઇજાગ્રસ્તો પર હુમલો કરવાના સામાન્ય હેતુ સાથે ગેરકાયદેસર મંડળી રચી નહોતી, પક્ષકારો વચ્ચે અચાનક ઝઘડો થયો હતો જેમાં યાદ રામે રાજેન્દ્રના માથા પર બે ઘા માર્યા હતા, અને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખતા પણ કે યાદ રામે કસ્સીની માત્ર પાછળની બાજુનો ઉપયોગ કર્યો હતો, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે કોઈપણ આરોપીને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૮ હેઠળ અથવા કલમ ૧૪૯ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં."

અપીલકર્તા વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી આર.કે. કપૂરે અમને વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદામાંથી પસાર કરાવ્યા અને દલીલ કરી કે બચાવપક્ષની વાર્તા કે મૃતક-રાજેન્દ્ર ૨૫.૯.૧૯૯૨ ના રોજ સાંજે આશરે

૭/૭.૧૫ વાગ્યે દાદર પરથી ફરીથી નીચે પડી ગયો હતો તેને યોગ્ય અને પૂરતા કારણો આપીને અસ્વીકાર્ય ગણવામાં આવી છે. આ સંબંધમાં અમારું ધ્યાન વિદ્વાન ટ્રાયલ જજના નીચે મુજબના તારણો તરફ પણ દોરવામાં આવ્યું છે:

".....મને આરોપીના વિદ્વાન વકીલની દલીલમાં કોઈ યોગ્યતા જણાતી નથી. એ સાચું છે કે રાજેન્દ્રને ૧૭-૯-૧૯૯૨ ના રોજ સિવિલ હોસ્પિટલ, નારનૌલ ખાતે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને ૨૫-૯-૧૯૯૨ ના રોજ સવારે ૮ વાગ્યે રજા આપવામાં આવી હતી. ડૉ. વિજય સિંહ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧) એ ઉલટતપાસમાં જણાવ્યું છે કે રાજેન્દ્રને તે જ તારીખે ફરીથી દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેમની સલાહ પર તેને મેડિકલ કોલેજ અને હોસ્પિટલ, રોહતક ખાતે રીફર કરવામાં આવ્યો હતો. તેમણે વધુમાં સમજાવ્યું છે કે તેમને બે વર્ષના સમયગાળામાં માથાની ઈજાની વિલંબિત ગૂંચવણો થવાનો અનુભવ છે. ડૉ. એમ.પી. લોમોરિયા (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૨), જેમણે રાજેન્દ્રની રેડિયોલોજીકલ તપાસ કરી હતી, તેમણે જણાવ્યું છે કે તેઓ નિષ્ણાત રેડિયોલોજિસ્ટ નથી અને હોસ્પિટલમાં નારનૌલ ખાતે બેસાડવામાં આવેલું એક્સ-રે મશીન નાનું છે અને ક્યારેક હાડકાની ઈજાઓ શોધી શકાતી નથી. રાજેન્દ્રના એમ.એલ.આર. પ્રદર્શ પી.એન. ની નકલ મુજબ, તેના શરીર પર ૧૧ જેટલી ઈજાઓ મળી આવી હતી, જેમાંથી બે પેરિએટો ટેમ્પોરલ પ્રદેશો પર ફાટેલા ઘા હતા. એક ઈજા હાડકા સુધી ઊંડી હતી. રાજેન્દ્રનું ઓપરેશન ૨૮-૯-૧૯૯૨

ના રોજ ડો. સંજીવ દુઆ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮) દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું અને તેમણે જુબાની આપી છે કે તેમને મગજની અંદર લોહીનો સંગ્રહ જોવા મળ્યો હતો. તેમણે એમ પણ જણાવ્યું છે કે રાજેન્દ્રનું મૃત્યુ ૩૦-૯-૧૯૯૨ ના રોજ મગજમાં હેમેરેજ (રક્તસ્ત્રાવ) ને કારણે થયું હતું. ઉલટતપાસમાં તેમણે જણાવ્યું કે સી.ટી. રિપોર્ટ મુજબ વેન્ટ્રિકલમાં લોહી ફાટવા સાથે ખૂબ જ મોટું ઇન્ટ્રા-સેરેબ્રલ હેમેટોમા હતું અને તેની ખોપરીમાં ફેકચર હતું. તેમણે એમ પણ જણાવ્યું કે ૨૫-૯-૧૯૯૨ ના રોજ તેની રજા આપ્યા પછી અને તે જ તારીખે તેને ફરીથી દાખલ કરવામાં આવ્યા તે પહેલાં રાજેન્દ્રને માથામાં ઇજા થઈ હોવાની શક્યતાને નકારી શકાય નહીં. ઉપરોક્ત તબીબી અધિકારીઓના પુરાવા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જ્યારે ડો. એમ.પી. લોમોરિયા (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૨) એ તેની રેડિયોલોજીકલ તપાસ કરી હતી ત્યારે રાજેન્દ્રની ખોપરીનું ફેકચર શોધી શકાયું નહોતું. આ જ કારણે રાજેન્દ્રને ૨૫-૯-૧૯૯૨ ના રોજ હોસ્પિટલમાંથી રજા આપવામાં આવી હતી, પરંતુ તે જ દિવસે તેને માથાની ઇજાને કારણે ગૂંચવણો ઊભી થઈ હતી. હોસ્પિટલમાં ફરીથી દાખલ કરતી વખતે માથા પર કોઈ બાહ્ય ઇજા નહોતી જેમ કે ડો. વિજય સિંહ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧) દ્વારા પુનઃતપાસમાં જણાવવામાં આવ્યું છે."

એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજના ડો. એ.કે. છાબરા (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૭) ની જુબાની પર આધારિત સ્પષ્ટ તારણોને ધ્યાનમાં લેતા, રેવતીને ઇજાઓ પહોંચાડવા માટે આઈ.પી.સી. ની કલમ

૩૦૭/૧૪૯ હેઠળ કોઈ ગુનો બનતો નથી તેવું ઠેરવવામાં હાઈકોર્ટે ગંભીર ભૂલ કરી છે. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ રેવતીના શરીર પર સાત ઇજાઓ મળી આવી હતી અને આમ, એવી શક્યતા હતી કે સદર ઇજાઓ જીવન માટે જોખમી સાબિત થઈ શકે તેમ હતી. શ્રી કપૂર દ્વારા એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે હાઈકોર્ટે પક્ષકારો વચ્ચે મુક્ત ઝઘડો થયો હોવાના તારણ પર પહોંચવામાં પણ ભૂલ કરી છે, એ હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા કે ફરિયાદપક્ષ માટે અહીંના સામાવાળાઓના શરીર પરની ઇજાઓ અંગે ખુલાસો કરવો જરૂરી નહોતો.

વર્તમાન કેસમાં, આપણે માત્ર એ પ્રશ્ન સાથે સંબંધ છે કે શું સામાવાળાઓનો મૃતક રાજેન્દ્રનું મૃત્યુ નીપજાવવાનો અને રેવતીની હત્યા કરવાનો પ્રયાસ કરવાનો કોઈ ઈશદો હતો કે કેમ.

પક્ષકારો સશસ્ત્ર હતા તે હકીકત વિવાદમાં નથી. સામાવાળાઓનો બચાવ એવો હતો કે મૃતક રાજેન્દ્ર તેમજ અપીલકર્તા અને રેવતી પર તેમના સ્વબચાવના અધિકારના પ્રયોગમાં ઇજાઓ કરવામાં આવી હતી. તમામ સંજોગોમાં આરોપીના શરીર પરની ઇજાઓ અંગે ફરિયાદપક્ષ માટે ખુલાસો કરવો જરૂરી ન હોઈ શકે, પરંતુ, એ સુસ્થાપિત કાયદો છે કે જ્યારે આવો બચાવ લેવામાં આવે છે અને અદાલતનો એવો અભિપ્રાય હોય કે આરોપી વ્યક્તિઓનું સંસ્કરણ સાચું હોઈ શકે છે, ત્યારે આરોપીના શરીર પરની ઇજાઓના ખુલાસાને ગૌણ ન ગણી શકાય

અથવા તેને સરળતાથી અવગણી શકાય નહીં. અમે ડો. સંજીવ દુઆના પુરાવા વાંચ્યા છે, જેમણે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ તરીકે પોતાની તપાસ કરાવી હતી. ડો. દુઆએ તેમના પુરાવામાં જણાવ્યું કે ૨૫.૯.૧૯૯૨ ના રોજ સવારે ૮ વાગ્યે રજા આપ્યા બાદ અને તે જ દિવસે રાત્રે ૯ વાગ્યે સિવિલ હોસ્પિટલમાં ફરીથી દાખલ કરવામાં આવ્યા તે પહેલાં રાજેન્દ્રને માથામાં ઇજા થઈ હોવાની શક્યતાને નકારી શકાય નહીં. ફરિયાદપક્ષ દ્વારા પુનઃતપાસ કરવામાં આવતા ડો. દુઆએ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું કે માથામાં ઇજા હોવાથી, તેઓ વિગતોમાં ગયા ન હતા. ડો. દુઆના પુરાવા, જેના પર વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે અન્ય બાબતોની સાથે આધાર રાખ્યો હતો, તે એ હકીકત તરફ સંકેત કરે છે કે સદર મૃતક રાજેન્દ્રને હોસ્પિટલમાંથી રજા આપ્યા બાદ માથામાં ઇજા થઈ હોવાની શક્યતાને નકારી શકાય નહીં. તે વિવાદમાં નથી કે જ્યારે મરણજનારને ૧૭.૯.૧૯૯૨ ના રોજ હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવ્યો ત્યારે તેના માથાનો એક્સ-રે લેવામાં આવ્યો હતો પરંતુ આવી કોઈ ઇજા મળી આવી નહોતી. ફરિયાદપક્ષ દ્વારા ત્યારબાદ આપવામાં આવેલો ખુલાસો કે એક્સ-રે મશીનમાં નાનું ફ્રેક્ચર કદાચ ન દેખાયું હોય, તે માત્ર અનુમાન અને અટકળની બાબત છે. અમે અગાઉ નોંધ્યું છે કે ડો. સંજીવ દુઆ-ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮, જેમણે મરણજનારનું ઓપરેશન કર્યું હતું, તેમણે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે ફ્રેક્ચર નોંધપાત્ર હતું. ડોક્ટરના જણાવ્યા મુજબ પણ આવું ફ્રેક્ચર મરણજનારને હોસ્પિટલમાંથી રજા આપ્યા બાદ થયું હોઈ શકે છે.

સ્પષ્ટપણે, હાઇકોર્ટ તેના તારણમાં સાચી હતી કે સામાવાળાઓને મૃતક રાજેન્દ્રનું મૃત્યુ નીપજાવવા માટે દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં.

તે જ રીતે, સામાવાળાઓએ કોઈ સામાન્ય ઇશિદો રાખ્યો ન હતો તેવા હાઇકોર્ટના તારણો પણ કોઈ કાનૂની ક્ષતિ ધરાવતા હોવાનું કહી શકાય નહીં. બંને પક્ષોએ સામેવાળા પક્ષના સભ્યોને ઇજાઓ પહોંચાડી હતી તે હકીકત વિવાદમાં નથી. ફૂવો સામાવાળાની જમીન પર આવેલો હતો તે હકીકત પણ વિવાદમાં નથી. હકીકત તરીકે એવું જાણવા મળ્યું છે કે ફૂવામાં બેસાડવામાં આવેલી ઇલેક્ટ્રિક મોટર સામાવાળાઓમાંના એકની માલિકીની હતી.

ફરિયાદપક્ષે તેના પર ખોટો દાવો કર્યો હતો. આવી પરિસ્થિતિમાં, સામાવાળાઓ જો તેમના દ્વારા બેસાડવામાં આવેલી મોટરને ફૂવામાંથી હટાવી રહ્યા હોય, જે ફૂવો પક્ષકારોની સંયુક્ત માલિકીનો હોવાનું કહેવાય છે, તો તેઓએ કોઈ ગુનો કર્યો હોવાનું કહી શકાય નહીં. બીજી બાજુ, જો બચાવપક્ષના સંસ્કરણને સ્વીકારવામાં આવે, તો અપીલકર્તા અને અન્ય સાક્ષીઓનો સદર મોટર પર કોઈ અધિકાર ન હોવાથી, તેઓ તેને ફૂવામાંથી હટાવી શક્યા ન હોત. ગમે તે દ્રષ્ટિકોણથી જોવામાં આવે, વિવાદ ફૂવામાંથી મોટર હટાવવા અંગેનો હતો. આથી, સામાવાળાઓનો મૃતક રાજેન્દ્રનું મૃત્યુ નીપજાવવાનો કે રેવતીની હત્યાનો પ્રયાસ કરવાનો કોઈ સામાન્ય હેતુ નહોતો તેવા તારણ પર પહોંચવામાં

હાઈકોર્ટે કોઈ ભૂલ કરી હોવાનું કહી શકાય નહીં. હવે એ સુસ્થાપિત કાયદો છે કે જો બે ઢ્રજિકોણ શક્ય હોય, તો અપીલ અદાલતે નીચેની અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છુટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી અને ખાસ કરીને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ ના પુરાવાઓની તપાસ કર્યા પછી અમે સંતુષ્ટ છીએ કે હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવાયેલો ઢ્રજિકોણ એક સંભવિત ઢ્રજિકોણ છે.

તેથી, અમને હાઈકોર્ટના વિવાદિત ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવાનું મુશ્કેલ જણાય છે. તદનુસાર, અપીલો ફગાવી દેવામાં આવે છે.

વી.એસ.

અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી.

This is an AI-assisted translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.